

Fylkesmannen i Hedmark

Klima- og miljødepartementet

17.07.2017

KLAGE PÅ VEDTAK I FELLESSAK 4/17: FASTSETTING AV KVOTE OG FELLINGSOMRÅDE FOR LISENSFELLING AV ULV I ETABLERTE ULVEREVIR 2017-2018.

Ulvens Dag ønsker med dette å klage på vedtak om uttak av 3 hele ulveflokker, og totalt 24 individer i fellessak 4/17. Begrunnelsen for klagen er som følger:

1. Prosedyrefeil.

I tillegg til bestandsmålet på 4-6 ynglinger, der 3 skal være helnorske, har Stortinget i stortingsmelding 21 (2015-2016) – «Ulv i norsk natur» også satt rammer for når det skal være mulig å bruke lisensjakt for regulering av ulvepopulasjonen i Norge.

«Ved vurdering av felling skal rovviltmyndene gjøre en samlet vurdering av bestandens status og forventede utvikling og sannsynliggjøre at bestanden etter neste yngling fortsatt vil oppfylle det nasjonalt fastsatte bestandsmålet. Kravet til presisjon i forvaltningsvedtak både med hensyn til bruk av skadefellingstillatelser og lisensfelling øker jo nærmere ned mot de nasjonale bestandsmålene rovviltarten forvaltes.»

I protokollen refereres det til Innstilling 257 L (<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-257/>) og komiteflertallets prinsipper som skal danne grunnlaget for den videre forvaltning av ulv i norsk natur. Her gjengis teksten:

«Flertallet mener dette innebærer at forvaltningen av ulv skal skje innenfor rammen av internasjonale forpliktelser etter Bernkonvensjonen og naturmangfoldloven. Flertallet vil understreke at vi skal ta vare på ulv i norsk natur, og at ulv som annet naturmangfold har verdi i seg selv. Flertallet viser til at ulven er fredet i Norge, den er fåtallig og den er klassifisert som kritisk truet i Norsk rødliste for arter 2015. Flertallet mener at forvaltningen av ulv ikke må være til hinder for en aktiv bruk av utmarksressursene og levende lokalsamfunn, og at Norge tar et selvstendig delansvar for å sikre en levedyktig

skandinavisk ulvebestand innenfor Norges grenser. Flertallet anerkjenner at det å leve med rovvilt tett innpå seg kan medføre en belastning for enkeltpersoner i lokalsamfunnet.

Flertallet vil understreke at forvaltningen av ulvestammen må etterstrebe å skape tillit og respekt i befolkningen og søke å dempe konfliktnivået. Flertallet mener dialog og lokal involvering er viktig både for forvaltningen og berørte interesser, slik at utfordringene enkelte opplever kan løses best mulig. Flertallet vil peke på at respekt for privat eiendomsrett må ligge til grunn også i rovviltforvaltningen.

Flertallet mener at størst mulig grad av regional forvaltning innenfor rammene av en nasjonal rovviltpolitikk er et viktig prinsipp. Flertallet mener derfor at regional forvaltning skal ha myndighet til å fatte vedtak om felling når bestanden av ulv er innenfor bestandsmålet. Flertallet vil videreføre prinsippet om at det kun er sentrale myndigheter som kan fatte vedtak om felling når bestanden er under bestandsmålet. Flertallet støtter forslaget om at myndighet til å fatte vedtak som berører grenserevir flyttes fra Miljødirektoratet til nemndene, og at det skjer så raskt som mulig. Flertallet viser til at **før** det fattes vedtak som berører grenserevir, skal rovviltmyndigheten ta kontakt med svenske myndigheter der man søker å komme til enighet om felling av slike ulverevir, basert på best tilgjengelig kunnskap. Flertallet mener det må utarbeides retningslinjer for dialog og samarbeid med svenske myndigheter i tråd med det nye bestandsmålet på 4–6 ynglinger.»

Her ønsker vi å presisere at kontakten med svenske myndigheter skal skje **før** det fattes vedtak om uttak av et grenserevir, og at dette skal baseres på best tilgjengelig kunnskap. I protokollen fra fellesmøtet 26.06.2017 står det som følger:

«For uttaket av grensereviret Slettås tas det forbehold om at aktuelle svenske myndigheter skal gis anledning til å uttale seg om saken før vedtaket effektueres.»

Altså skal kontakten med svenske myndigheter opprettes i **etterkant** av fattet vedtak. Dette strider med prosedyren for vedtak som berører grenserevir og vedtaket om uttak av Slettåsflokken må derfor ugyldiggjøres.

2. Sannsynliggjøring at bestandsmålet også nås neste år.

I 2016/2017 har det kun vært yngling i 4 helnorske revir, deriblant Julussa- og Osdalsflokkene. Ved å ta ut disse to stabile reproduserende familiegruppene fjerner man altså 50% av grunnlaget for å nå bestandsmålet Stortinget har satt, og det vil etter vår mening ikke lenger kunne sannsynliggjøres at bestanden også vil oppfylle det nasjonalt fastsatte bestandsmålet til neste år se tabell 1 på neste side. Hele dokumentet ble tilsendt rovviltnemndene sammen med møteinnkallingen.

<https://prosjekt.fylkesmannen.no/Documents/Rovviltnemnda%20FMHE/Rovviltnemnda%20region%205%20-%202016/Korrigerings%20av%20vedlegg%20-%20-%20tabell%201%20side%2026.pdf>

Tabell 1. Antall ulver i Norge, på tvers av riksgrensen eller med uklar status dokumentert vinteren 2016-17. Reell flokkstørrelse i familiegruppene registreres ikke lenger i Sverige, slik at ulv i grenseflokker er å betrakte som minimumstall. Tabellen er hentet fra rapporten *Ulv i Norge pr. 15. april 2017- foreløpige konklusjoner for vinteren 2016/2017*, og er oppdatert i henhold til endelig statusrapport *Bestandsovervåking av ulv vinteren 2016-2017. Bestandsstatus for store rovdyr i Skandinavia*.

Revir/område	Land	Fylke/län	Sosial status 2016-17	Kull født i 2016	Antall ulver 2016-17
Osdalen	N	Hedmark	Familiegruppe	Ja	10
Julussa	N	Hedmark	Familiegruppe	Ja	8 ¹
Letjenna	N	Hedmark	Familiegruppe	Ja	6
Mangen	N	Hedmark/Akershus	Familiegruppe	?	3-4
Aurskog	N	Akershus	Familiegruppe	Ja	3

3. Langsiktig forvaltning – genetikk, reproduksjon og dødelighet

Ettersom innavlsgraden er så pass høy som den er i den skandinaviske ulvepopulasjonen, er det viktig å vie innavlskoeffisienten ekstra oppmerksomhet. Innavlsgraden for ulve bestanden i helnorske og grenserevir oppsummeres i tabellen under. Dette dokumentet ble tilsendt rovviltnemndene sammen med møteinnkallingen.

<https://prosjekt.fylkesmannen.no/Documents/Rovviltnemnda%20FMHE/Rovviltnemnda%20region%205%20-%202016/Fellessak%204-17-%20Vedlegg%203%20-%20Oversikt%20genetikk%20Ulvirevir%20Norge%202016-2017%20-%20korrigert.pdf>

Revir	Inventeringsperiode	Grensestatus	Sosial status 2016/2017	Yngling 2016	Tispe	Hann	Innavlskoeff.	Kommentar
Aurskog	2016/2017	N	Familiegruppe	Ja	V615*	V624*	0,307	
Julussa	2016/2017	N	Familiegruppe	Ja	V582 (F2)	V351*	-	Ny ledertispe (V582), som er datter av lederhannen, er ikke mor til valpekullet fra 2016
Letjenna	2016/2017	N	Familiegruppe	Ja	V338*	V369 (F2)	0,225	
Osdalen	2016/2017	N	Familiegruppe	Ja	V495 (F2)	V530 (F2)	0,229	
Mangen	2016/2017	N	Familiegruppe	?	V557 (F2)	V669*	0,218	
Slettås	2016/2017	N/S	Familiegruppe	Ja	V289*	V492 (F2)	0,298	
Varåa	2016/2017	N/S	Familiegruppe	Ja	V539 (F3)	V585*	0,238	
Rotna	2016/2017	N/S	Familiegruppe	Nei	V268*	V316*	0,274	Ekstremt stabilt par, har vært i reviret siden vinteren 2008/2009
Skillingmark	2016/2017	N/S	Familiegruppe	Ja	V508 (F2)	V590 (F2)	0,354	Bror og søster
Juvberget	2016/2017	S/N	Familiegruppe	Ja	G34-16 (F2)	G148-15 (F2)	0,317	
Magnor	2016/2017	S/N	Familiegruppe	Ja	V680 (F2)	G68-15 (F3)	-	
Skugghøiden	2016/2017	S/N	Familiegruppe	Ja	V376*	V286 (F1)	0,152	
Elgklinten	2016/2017	S/N	Annen stasjonær forekomst	Ja	V551*	-	-	Yngling 2016. Far til det ene identifiserte avkommet ikke identifisert i reviret i vinter.
Flisdalen	2016/2017	N	Revirmarkerende par	Nei	V559 (F2)	V555*	0,236	
Gråsmark	2016/2017	N	Revirmarkerende par	Nei	V431 (F3)	V405*	0,252	Trolig steril hann
Kynna	2016/2017	N	Revirmarkerende par	Nei	V569*	V356*	0,305	Trolig steril hann
Østmarka	2016/2017	N	Revirmarkerende par	Nei	V572*	605 (F3)	-	Ledertispe avkom fra far/datter parring
Hobøl	2016/2017	N	Revirmarkerende par	Nei	V504 (F3)	V586*	0,416	Lederhann avkom fra far/datter parring i Østmarka og dessuten halvbror til ledertispa, som også er født i Østmarka
Rømskog	2016/2017	N/S	Revirmarkerende par	Nei	V678 (F3)	V681 (F3)	-	
Fulufjellet	2016/2017	S/N	Revirmarkerende par	Nei	V481 (F2)	V631 (F3)	-	
Boksjø	2016/2017	S/N	Revirmarkerende par	Nei	V575 (F2)	G31-17 (F3)	-	

I Sverige konkluderer to uavhengige forskningsgrupper med at det minimum må være 300 ulver for at bestanden skal sikres en langsiktig og bærekraftig overlevelse, forutsatt at det kommer en immigrant fra Russland/Finland hvert 5. år. Dersom det ikke kommer til nye genetisk viktige individer, vil det være nødvendig med flere individer for å sikre den langsiktige overlevelsen.

Vi siterer her fra Svenske Naturvårdsverkets rapport:

<https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2015/ru-bevarandestatus-varg/Regeringsuppdrag-delredovisning-utreda-gynnsam-bevarandestatus-for-varg-korrigerad%20version.pdf>

«Givet att de svenska och skandinaviska vargarna utgör en del av den nordeuropeiska vargpopulationen (genom immigration och emigration, och genflödet som är associerat med detta) bedömer Naturvårdsverket, liksom alla utom en av forskarna, att det behövs minst 300 vargar i Sverige, samt att minst en ny immigrant från Finland eller Ryssland ska reproducera sig med de skandinaviska vargarna under naturliga förhållanden varje 5-årsperiod (varggeneration), för att vargen i Sverige ska kunna anses ha gynnsam bevarandestatus.»

«Den genetiska förbindelsen genom invandring av vargar från de finsk-ryska delpopulationerna måste fungera för att bedömningen minst 300 vargar ska gälla. Om reproduktion av nya immigranter ej sker med skandinaviska vargar varje varggeneration skulle den skandinaviska stammen behöva bestå av minst 1700 vargar för att klara de genetiska bevarandekriterierna och därmed kunna anses ha gynnsam bevarandestatus. De naturligt invandrade vargarnas överlevnad i Skandinavien är därför av avgörande betydelse.»

«Syntesförfattarna är eniga om att en genomsnittlig inavelsgrad på maximalt 0,20 på lång sikt är acceptabel för den skandinaviska vargstammen, givet den minsta frekvensen av invandrande vargar...»

Rovviltnemndene skriver i sitt vedtak at vedtaket anses ikke å true overlevelsen av ulvebestanden på lang sikt, men innavl og dødelighet som en viktige faktorer tillegges ikke mye oppmerksomhet i argumentasjonen. I stortingsmeldingen står det:

«I den skandinaviske ulvepopulasjonen har man derimot en årlig dødelighet på 20 % hos lederdyrene i en flokk, slik at sannsynlig ungeproduksjon vil være langt lavere. I tillegg er det dokumentert at den høye innavlsgraden i den skandinaviske ulvepopulasjonen påvirker kullstørrelsen negativt.»...

«Den årlige dødeligheten i ulvepopulasjonen i Skandinavia er i gjennomsnitt ca. 25 %, men blant unge individer som vandrer ut er dødeligheten 54 %. Hovedårsaken til at ulv dør i Skandinavia er primært felling eller andre dødsårsaker forårsaket av mennesker. Blant umerkete ulver er lovlig felling (lisensfelling og skadefelling) og trafikk de vanligste dødsårsakene (henholdsvis 60 % og 25 %). Øvrige årsaker er for eksempel ulovlig felling, sykdom m.m. Blant merkete ulver i Skandulvprosjektet er den største dødsårsaken ulovlig avliving.» ... og...

«Små populasjoner er utsatt for primært to typer genetisk risiko: 1) genetisk drift (kontinuerlig tap av genetisk variasjon over tid), og 2) Innavlsdepresjon (mer akutt og kan gi effekt innom kort tidsperiode). Tap av genetisk variasjon kan føre til lavere mulighet for å tilpasse seg fremtidige utfordringer, for eksempel sykdom eller endret levestil. Innavlsdepresjon kan gi utslag gjennom skadelige egenskaper, for eksempel lav fertilitet eller misdanninger i ulike former.» ... og ...

«Dagens skandinaviske ulvestamme er relativt liten og isolert fra andre populasjoner. Små populasjoner har økt risiko for å dø ut på grunn av genetiske utfordringer.»

Innavlsgraden må i større grad vektlegges også i forvaltning av ulv i Norge. Dersom så mange som 3 hele reproduserende flokker fjernes under lisensjakta 2017-2018, vil det ikke bare være usannsynlig at bestandsmålet nås neste år, men med dagens situasjon og det lave antallet ulver, vil uttaket sikre utryddelse av ulven på lang sikt.

Osdalsflokken har en innavlskoeffisient på 0,229 og Julussa hadde en innavlskoeffisient på 0,158 i 2016. Den genetisk viktige F1 tisper (direkte avkom etter en immigrantulv) fra Julussa forsvant sporløst i 2016, - noe som har resultert i en mulig far-datter parring i år. Innavlskoeffisienten er hentet fra Miljødirektoratets tilråding i klagebehandlingen 2016.

[http://www.miljodirektoratet.no/Documents/Nyhetsdokumenter/FagligTilr%C3%A5dningUlvesson en END 251116.pdf](http://www.miljodirektoratet.no/Documents/Nyhetsdokumenter/FagligTilr%C3%A5dningUlvesson%20en%20END%20251116.pdf)

4. Allmenne helse- og sikkerhetshensyn

Felling kan gjennomføres for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning. Men felling kan bare gjennomføres dersom det **ikke finnes annen tilfredsstillende løsning**. Det er heller ikke påvist at ulv i etablerte revir virker negativt inn på nasjonale distriktpolitiske hensyn.

I det alternative forslaget fra nemnda i region 5 som ble vedtatt, står det følgende om «allmenne helse- og sikkerhetshensyn»:

«Det er vanskelig å forstå en antydning om at fem individer tilhørende Slettåsflokken, merket med GPS-halsbånd og fulgt opp av Skandulv i litt over 3 uker i vinter, skal gi mulighet til å mene noe om hvor nærgående hele flokken er. GPS-målinger fra 3 uker vinteren 2017 kan ikke rokke ved de opplevelser og erfaringer som lokalbefolkningen har høstet gjennom skiftende årsperioder og over mange år.»

Klima- og miljøminister Vidar Helgesen sa følgende i sin redegjørelse om ulv for Stortinget 17. januar i år:

«Hvis menneskers frykt for ulv skal være aktuelt som grunnlag for felling, må det etter loven foreligge allmenne helse- og sikkerhetshensyn. Ulv som blir nærgående og opptrer unormalt eller uønsket, vil uansett kunne tas ut etter reglene om skadefelling.»

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/redegjorelse-om-ulv/id2527469/>

Regjeringen igangsatte flere tiltak, blant annet dette:

«Vi skal også ha lav terskel for å felle ulv hvis den viser uønsket adferd i nærheten av folk. Jeg har bedt Miljødirektoratet om en faglig vurdering av om det har skjedd endringer i ulvens adferd: om den er blitt mer nærgående og mindre folkesky, og om dette kan medføre større fare for folk.»

Under spørretimen 29. mars 2017 uttalte ministeren:

«Frykter ikke nok. Det skal mye til for at frykt for ulv vil være god nok grunn til å felle Slettås-flokken, sier miljøminister Vidar Helgesen (H). - At ulv kan nærme seg bebyggelse er ikke unormalt. Unormal atferd må til for å tillate felling, sa han under spørretimen i dag.» (<https://tv.nrk.no/serie/muntlig-spoerretime/nnfa71032917/29-03-2017>)

Den faglige vurderingen regjeringen etterspurte i vinter, «Atferdsstudier på ulv i Slettås- og Osdalsreviret: Foreløpige resultater fra feltperioden januar–februar 2017», forelå i april 2017: <https://www.inn.no/om-hoegskolen/nyheter/to-nye-ulverapporter>, med følgende resultater (utdrag):

«Som i tidligere studier på ulvenes forflytningsmønster har mye av Osdals- og Slettåsulvenes valg av oppholdssted blitt påvirket av fordelingen av elgkadavre (Zimmermann et al. 2007).

Ulvenes preferanse for avstander på 0.5– 2 km fra bebodde hus i Slettåsreviret gjenspeiler derfor sannsynligvis fordelingen av elg i vinterlandskapet

En annen faktor som kan påvirke ulvenes valg av område er tilgang til åte og andre menneskeskapte matkilder. Clustere der ulvene oppsøkte matrester var i gjennomsnittet nærmere hus enn på andre clustere, og nærmeste matrester som ble oppsøkt av ulv var kun 46 m fra hus.

Andre faktorer som kan påvirke ulvenes valg av oppholdssted er snøforholdene og tilgang til brøytede veier. Ulver foretrekker å bruke veier for transportetapper (Zimmermann et al. 2014a), sikkert fordi det er energibesparende.

Ulvene beveget seg gjennomsnittlig nærmere hus om natten enn når det var dagslys. At tid på døgn er en viktig faktor for ulvenes atferd i forhold til menneskelig infrastruktur har blitt vist i flere studier, blant annet i SKANDULVs analyser på ulvenes bruk av veier (Zimmermann et al. 2014a).»

I tillegg til denne rapporten, og SKANDULVs analyser på ulvenes bruk av veier nevnt over, skrev Maria Sjaavaag Aarbø en bacheloroppgave i utmarksforvaltning ved Høgskolen i Hedmark Evenstad i 2014, «Bevegelsesmønsteret til ulv i Slettås -Effekten av hus og hunder». <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/244076/Maria>

Her er et utdrag av hennes konklusjon:

«Ulvene prefererte områder som var lenger enn 3 km unna nærmeste bebodde hus og unngikk områder som var nærmere enn dette. På dagtid holdt ulvene seg helst langt fra hus med hund, men på natten viste de ingen spesiell unngåelse eller preferanse for ulike avstander til hus med hund.

Jeg fant allikevel ut at ulvene holder seg lengre unna hus enn forventet, og at avstanden de hadde til hus var lengre på dagen enn på natten. Tidligere undersøkelser viser at til tross for at ulvene brukte vegnett aktivt, foretrakk de traseer der tettheten av hus var lavere enn gjennomsnittet (Jarstadmarken & Dragland, 2002) (Zimmermann, 2014) Dette viser ulvenes tilpasningsdyktighet, samtidig som det er tydelig at de foretrekker å unngå de høyeste tetthetene av mennesker.

... Dette indikerer at ulvene aktivt unngår mennesker og menneskelig aktivitet, og at dag med mer aktivitet skiller seg fra natt med lite aktivitet. Det interessante var at det var en forskjell mellom bebodde og ubebodde hus, noe som bare forsterker inntrykket om at ulvene aktivt unngår mennesker.»

Som dere leser av utdragene, sammenfaller studienes resultater sterkt. Dermed anser vi argumentet om at 3 uker er for kort tid til å evaluere atferden til en ulveflokk, som lite relevant og ikke fundamentert i tilgjengelig forskning.

5. Nordmenns holdninger til ulv i norsk natur.

Ulvens Dag mener det er viktig og riktig å ta hensyn til hva nordmenn flest ønsker for Norge og sine etterkommere. Vi ønsker en naturlig natur med livskraftige bestander av dyr som hører hjemme her, som ulven.

Flere undersøkelser støtter vårt syn og vi ønsker her å trekke fram Østmarka utenfor Oslo som et godt eksempel på ulv nært mennesker, og menneskers reaksjoner på dette. Mennesker som bor rundt Østmarka bor nærmere ulv enn det de fleste i for eksempel Trysil gjør. Østmarka ligger i Akershus fylke og omfatter kommunene Oslo, Lørenskog, Rælingen, Enebakk og Ski og har mer enn 110 000 friluftslivsutøvere årlig. Dette poenget gjør østmarkaundersøkelsene relevante. Per dags dato kjenner vi til to ulver i reviret, men på tidligere tidspunkt har det vært en familiegruppe på minst 5.

Utdrag fra rapporten «*Ulven i Østmarka. En velkommen innflytter?*» NINA, Skogen, Ketil; Krange, Olve 2013 <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2371326>

«Blant folk som bor rundt Østmarka, er det flere tilhengere enn motstandere av å ha ulv i marka. Oppslutningen om ulven er større i de to oslobydelene enn i Enebakk og Rælingen. Blant bygdefolk som er skeptiske til ulv, er det en vanlig oppfatning at om bare ulven kunne etablere seg nær store byer – og særlig Oslo – så ville byfolks positive syn endre seg ettersom de fikk mer erfaring med dyret (se for eksempel Skogen, Mauz & Krange 2008). Men det er ingen entydig sammenheng mellom det å bo nær ulven og en negativ oppfatning av ulv.»

Utdrag fra rapporten «*Ulven i Østmarka – en dalende stjerne? Endringer i oppfatninger av ulven fra 2013 til 2015*» NINA, Skogen, Ketil; Krange, Olve <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2365182>

«Fra 2013 til 2014 var det nesten ingen forandring i dette bildet, ref. rapporten fra 2013 (over). I denne perioden var det også få som hadde sett ulven. Sommeren 2015 kom det imidlertid en del angrep på sau i Enebakk, og ulv ble observert nær bebyggelse der. Dette fikk stor medieoppmerksomhet. Det ble arrangert folkemøter, og Enebakk kommune valgte å gå ut med et råd til skoler og barnehager om ikke å ta med barn ut i skogen. Undersøkelsen som ble gjennomført i september 2015 viste tydelige endringer Enebakk og Rælingen: Betydelig færre er nå positive til ulven enn det som var tilfelle i 2013 og 2014 – selv om rundt en tredel fortsatt liker at ulven er der.»

I Alna og Østensjø er det nesten ingen forandringer i folks oppfatning av ulven – den er fortsatt gjennomgående positiv. Oslofolk mener nemlig for det meste at det er hundeierens ansvar å forhindre ulveangrep – et syn som er ikke er så dominerende øst for marka. Oslofolk legger også mer ansvar på saueiere for å hindre rovdyrta og ulykker enn det folk i Enebakk og Rælingen gjør. I Oslo er det heller ikke så stor forståelse for sauer som hobby – i motsetning til i Enebakk og Rælingen.»

Utdrag fra rapporten «Friluftslivet og ulven. Markabrukeres meninger om ulvene i Østmarka.»
NINA, Lodberg-Holm, Hanna Kavli; Gelink, Henriette Wathne, ; Krange, Olve
<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2367923>

«Informantene i undersøkelsen er regelmessige brukere av Østmarka og alle uttrykker at marka er svært viktig for dem. Informanter uttrykker et positivt syn på ulv ut fra en opplevelse om at ulvene hører til i naturen og har rett til å være i Østmarka. «

Vi ser altså at mennesker som sogner til, og bruker Østmarka stort sett er positive til ulv der de selv ferdes. Videre ser vi at de som utviklet mer negativ holdning, trolig gjorde dette som følge av saueangrepene i Enebakk, og ikke grunnet «allmenne helse- og sikkerhetshensyn». Vi ser også at oslofolk i større grad mener at det er hunde- og saueiers ansvar å forhindre ulveangrep.

I tillegg til de ovenfor nevnte rapportene, ønsker vi også å trekke frem følgende fra Ipsos sin undersøkelse for Glommen Skog, utført i 2016: «Kommentarrapport Holdninger til ulv 18.-21. april 2016»: http://www.glommen-skog.no/wp-content/uploads/Glomme_Ipsos_Kommentarrapport-2016.pdf

«Ipsos finner at av de som bor i områder med ulv, vil 20 prosent ha flere ulver, mens 50 prosent synes det er passe som det er.»

Konklusjonen er klar, og Ipsos skriver:

«Det betyr at ca. 70 prosent av dem som bor i ulveområdene rapporterer det man kan kalle positive holdninger til ulv.»

På spørsmål om «hensynet til ulv er viktigere enn jaktinteressene», svarer 46 prosent at de mener at ulv er viktigere enn jakt, mens 37 prosent mener at jakt er viktigere enn ulv.

Ipsos ba folk ta stilling til om «vi bør ha ulvebestander over hele landet». Omtrent en tredel i Ipsos' utvalg går lenger enn organisasjonene som er de fremste talerør for vern av ulven i Norge i å ønske større areal for ulven.

I debatten om ulv i Norge har det blitt argumentert med at vi ikke har ansvar for å ta vare på ulv som er av finsk-russisk opprinnelse. Ipsos spurte om dette også, og synspunktet ser ut til å ha liten støtte i den norske befolkningen. 84 prosent svarer at det «spiller ingen rolle» for vår forpliktelse til å ta vare på ulven. Spørsmålet om innblanding av hund har også vært oppe i debatten. 57 prosent svarer «spiller ingen rolle» på spørsmål om dette eventuelt bør få konsekvenser for bevaring av ulven.»

Vi kan ikke unngå å ta med våre egne initiativ tatt som privatpersoner i Ulvens Dag:

- Den 12. oktober 2016 **overleverte vi 62.200 underskrifter** «STOPP DEN PLANLAGTE MASSESLAKTEN AV ULV I NORGE!» til Vidar Helgesen i resepsjonen til Klima- og miljødepartementet: <http://www.nationen.no/politikk/60000-underskrifter-for-ulv-overlevert-helgesen/>
(antall underskrifter er i dag hele 72.450:
<https://www.opprop.net/ja-til-ulv-i-norsk-natur-nei-til-stortingets-utrydningsspolitikk>)
- Lørdag 15. oktober 2016 gikk **vår store massemønstring for ulv** av stabelen foran Stortinget. 18 sterke appellanter; fagfolk, politikere, yrkesgrupper, verneorganisasjoner og en jeger holdt brennende innlegg om ulvens naturlige plass i norsk natur, foran minst 3.000 oppmøtte.
Her omtalt av Lørdagsrevyen: <http://ulvensdag.no/2016/10/15/nrk-lordagsrevyen-omtaler-ulvens-dag/>

Summen av disse undersøkelsene, oppropet og massemønstringa viser at folk flest ønsker ulv i norsk natur, og dette mener vi at rovviltnemndene skal ta på alvor. Ulvens Dag mener kunnskap er veien å gå, og benytter anledningen til å minne om følgende:

«Det er en klar sammenheng mellom negative holdninger til ulv, mangel på kunnskap og usikkerhet til arten (Karlsson, Bjärvall, & Lundvall, 1999).»

6. Sau på innmark vs utmark

Nemndene skriver også i vedtaket at innmarksbeite medfører klare ulemper uten å komme med kildehenvisning. Altså kommer nemndene med en påstand om at det foreligger sikker kunnskap om stor snylteproblematikk, økende år for år, lave lamvekter og dårlig utnyttelse av fôrressurser, men unnlater helt å kommentere hvilke tiltak som kan iverksettes for å unngå eller redusere de negative konsekvensene. Her har Bioforsk, beskrevet både fordeler og ulemper, samt kommer med flere anbefalinger til tiltak som for eksempel skiftebeiting, med andre ord finnes det muligheter. Viktige elementer blir likevel dyretetthet vs beiteareal for å holde smittepresset på et optimalt lavt nivå.

«Skiftebeiting er nærmest en nødvendighet for å opprettholde god tilvekst og god dyrehelse når beitearealet er begrenset. Dette gjelder både på innmark og på inngjerdete skog/utmarksbeiter. Det tar noe tid å flytte dyrene ofte og å rigge opp og ned lettgjerdet, men det svarer seg.»

[http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/91692/Beiting%20p%C3%A5%20innmark_BI OFORSK%20TEMA%201\(6\)2006.pdf](http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/91692/Beiting%20p%C3%A5%20innmark_BI OFORSK%20TEMA%201(6)2006.pdf)

I mars 2016 publiserte også Mattilsynet en rapport om dyrevelferd og utmarksbeite, der de uttrykker sin bekymring og betegner tap av dyr på utmarksbeite som et av de største dyrevelferdsproblemene:

«Selv om tapene til rovdyr kan være store i noen områder av landet, skyldes hoveddelen av tapene andre forhold. For reinsdyr er sult en viktig dødsårsak, særlig vinterstid. For småfe er parasitter, fluemark og giftige planter blant dødsårsakene. Mattilsynet har få virkemidler for å bedre situasjonen.»

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/oppsummering_dyrevelferden_i_norge_aarsrapport_2015.22106

For at felling skal kunne iverksettes må andre alternative løsninger være utprøvd, noe vi ikke kan se har blitt gjort i forbindelse med de negative effektene forbundet med innmarksbeite som nemnda ramser opp i sitt vedtak. Nok en gang ønsker vi å komme med utdrag fra stortingsmeldingen der det står som følger:

«Dersom skadepotensialet på husdyr i det konkrete tilfellet er svært begrenset, eller det foreligger annen tilfredsstillende løsning enn felling, vil det kunne oppstå situasjoner der ulvebestanden er større enn bestandsmålet samtidig som det ikke vil være adgang til å tillate felling»

Avslutningsvis ønsker vi å sitere klima- og miljøminister Vidar Helgesens uttalelse i forbindelse med fjorårets endring av rovviltnemndas vedtak:

«Departementets behandling av klagesakene må følge norsk lov vedtatt av Stortinget, og Bernkonvensjonen som Stortinget har samtykket i at Norge skal slutte seg til.

«Klima- og miljødepartementet har i denne konkrete saken vurdert om det er hjemmel for lisensfelling av inntil 32 ulver i ulvesonen og Osdalsreviret og konkludert med at skadepotensialet ikke er tilstrekkelig sannsynliggjort. Landbruks- og matdepartementet var av den oppfatning at skadepotensialet var tilstrekkelig til at felling kunne tillates. Basert på de faktiske opplysninger og faglige vurderinger som var gitt til Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling, konkluderte lovavdelingen med at det ikke var grunnlag for å konstatere at vilkårene knyttet til skadepotensial på beitedyr var oppfylt i de aktuelle tilfellene. Vilåret om at det ikke kan foreligge andre tilfredsstillende løsninger enn felling var heller ikke oppfylt. På bakgrunn av dette, fant regjeringen ikke annen mulighet enn å omgjøre nemndenes vedtak.»

Skadepotensialet har ikke endret seg nevneverdig siden 2016. Dermed kan rovviltnemndenes vedtak om uttak av Osdal- og Julussaflokken av 26/6 på ingen måte forsvares. Når det gjelder grensereviret Slettås har vi redegjort for prosedyrefeil som ugyldiggjør vedtaket i så henseende.

«Lovavdelingen konkluderte, på bakgrunn av materialet som ble stilt til disposisjon, med at det hverken er hjemmel i naturmangfoldloven eller Bernkonvensjonen for å felle ulv i disse fire revirene.» <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fakta-om-juridiske-vurderinger-i-ulvesaken/id2525683/>

Rovviltnemndemedlemmene er, i sin vurdering av denne saken, forpliktet til å sette til side sine partipolitiske føringer og personlige overbevisninger, og sørge for en ulveforvaltning som bevarer og sikrer langsiktig overlevelse for ulv i Norge.

Med bakgrunn i våre begrunnelser ber rovviltnemndene region 4 og 5 om å ta klagen til følge slik at forvaltningen følger de lover og internasjonale forpliktelser som Norge er bundet av.

Med vennlig hilsen

Marianne Mikalsen og Aga Zakoscielna
Ulvens Dag